

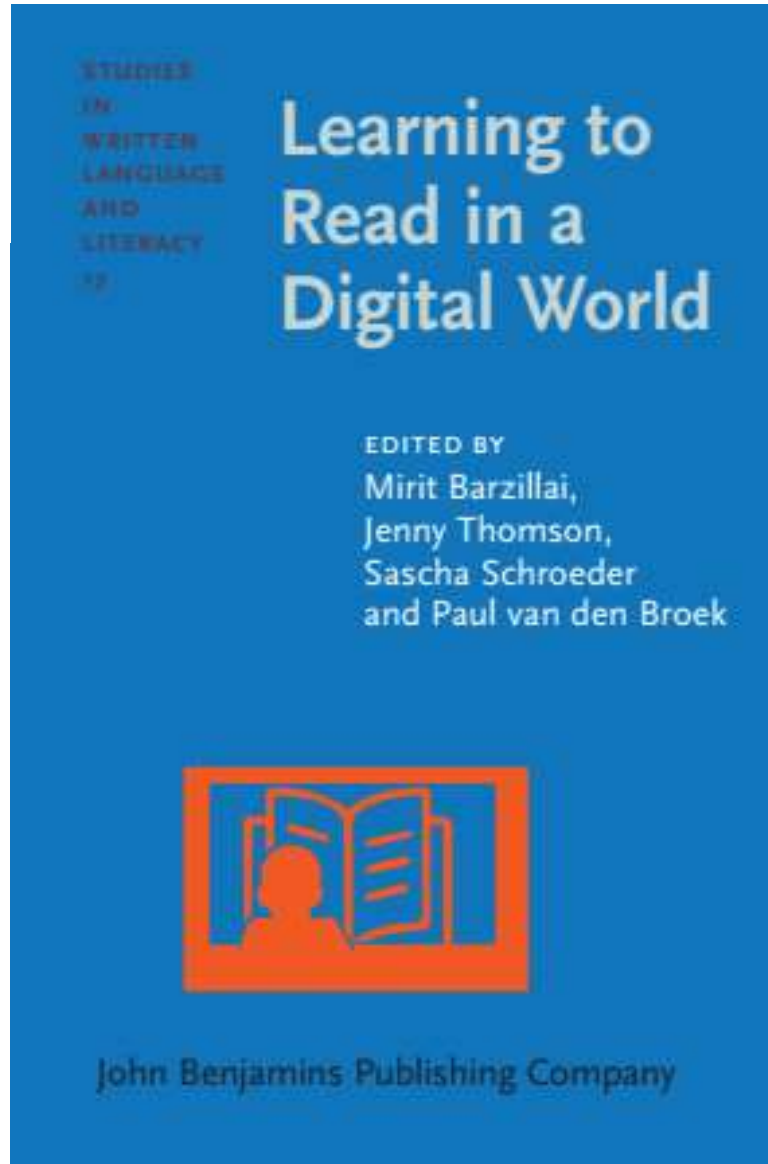
A papír alapú és a digitális olvasás kognitív és érzelmi feldolgozásának különbségei és az elmélyült olvasás támogatásának lehetőségei

Papp-Zipernovszky Orsolya

pszichológus, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Elhangzott a Könyvtárostanárok Egyesülete Őszi Szakmai Napján

2023. december 11.

Why higher-level reading is important
by André Schüller-Zwierlein, Anne Mangen,
Miha Kovač, and Adriaan van der Weel

A digitalizáció hatása az olvasási folyamatra és gyakorlatra alulkutatott

Evolution of reading in the age of digitisation

2014-2019: 200 szakember (pedagógusok, olvasáskutatók, pszichológusok) részvételével azt vizsgálta, a digitalizáció milyen hatást gyakorol az olvasási készségek fejlődésére, az olvasók hogyan értik, jegyzik meg az írott szövegeket a nyomtatott és digitális anyagok használata során

Munkacsoportok

1. Folyamatos/magas szintű olvasás a PISA-felmérés korosztályában
2. Az olvasás fejlődése
3. Az olvasás élményszintű és érzelmi vonatkozásai
4. Az olvasás ergonómiája (neurofiziológia, különböző modalitások)*

Stavangeri kiáltvány

Az olvasás céljához és a korosztályhoz igazított médium választása:

- hosszabb szövegeknél, ha a mélyebb megértés és emlékezés a cél → papír

→figyelmet és szókincs-fejlesztést támogatja

?: hogyan segíthetjük elő az elmélyült olvasást képernyőn

Ha az olvasó preferenciájához és igényeihez lehet igazítani, a digitális olvasás is segíti a megértést és a motivációt

‘...it remains important that schools and school libraries continue to motivate students to read paper books...’

„Képernyőhátrány”: különbségek a feldolgozásban és a megértésben

Figyelem – információ-szűrés:

- kevésbé koncentrált, felületes, töredezett
- speciális eset a hipertext, az információ nem-lineáris elrendezése
- ugyanakkor a vizuális megjelenítés változtatási lehetősége (pl. méret) segíti a hátránnyal küzdőket

Munkamemória terhelés - a fontos információ elérése, emlékezetben tartása olvasás közben (updating):

hipertext olvasása, navigálás a linkek, oldalak között jobban terheli a téri-vizuális vázlattömböt

MEGOLDÁS: EGYÉRTELMŰ STRUKTÚRA ADÁSA
A DIGITÁLIS SZÖVEGEKBEN!

Megértés/végrehajtó funkció – olvasási célhoz, környezethez igazított viselkedés irányítása

- különösen hosszabb információs szövegeknél rosszabb megértés, ha képernyőn olvassák
- hipertext: több gátlás kell, több döntéshozás, hogy mire kattintsunk, kritikai készség, nagyobb fegyelem és rugalmasabb váltási képesség (multimodalitás)

→ ha a saját navigációnkat kell létrehoznunk, az több tervezést, előrejelzést, monitorozást és értékelést kíván

← elterelődés és megnövekedett kognitív terhelés miatt nehezebb egy koherens reprezentációt kialakítani a szöveg jelentéséről

← kognitív kontroll hasonlít a multitaskinghoz, ami végül felszínesebb megértéshez (átfutás, kevesebb elgondolkodás és megjegyzés) vezet

& A NYOMTATOTT SZÖVEGNÉL EZEKET NEM KELL OLYAN GYAKRAN HASZNÁNLI!

Metakognitív képességek

- ha időnyomás van, az olvasók túlbecsülik, hogy mennyire értették meg a szöveget, miközben hajlamosabbak a szöveg átfutására
- rugalmasabban kell tudnunk igazítani olvasási viselkedésüket a változó kontextusokhoz

A KÉPERNYŐHÁTRÁNY CSAK AKKOR JELENTKEZETT, HA A FELADAT TERET HAGYOTT A FELSZÍNESEBB INFORMÁCIÓFELDOLGOZÁSRA!

A DIGITÁLIS OLVASÁS MÉG KOMPLEXEBB KÉSZSÉGEKET KÍVÁN, MINT A PAPÍR ALAPÚ, ÉS JOBBAN TERHELI A FELDOLGOZÁSI RENDSZERÜNKET!

Érzelmi és motivációs különbségek

Érzelmi reakciók különbsége mögött a testi élmény és az interaktivitás lehetősége áll

Szövegben való elmélyülést, abszorpciót nehezíti meg a hipertext (pl. a cselekmény kimenetelének változtathatósága miatt) vs. Interaktivitáson, komplexitások és valóságoságon keresztül másfajta út a belevezetésbe?

Miall & Dobson (2001): kevésbé tapasztalt olvasók összezavarodtak, elvesztették a cselekmény fonalát, kevesebb specifikus érzelem és ráhangolódás a karakterekre

Mangen and Kuiken (2014): erősebb téri elveszés, hogy hol tartanak a szövegben és furcsaság-érzés;

DE csak akkor volt a bevonódásban különbség, ha nem-fikciónak címkézték a szöveget

Ha az olvasó igényeire volt szabva, emelte az olvasás motivációját a digitális forma

Rockinson-Szapkiw et al. (2013): vizsgákhoz, bevonódáshoz, identitás-képzéshez inkább nyomtatott könyv (Chen and Granitz, 2012)

Sellen and Harper (2002): ugyanannak a szövegnek különböző változatait használjuk különböző célokra, pl. digitális keresés, tervezés papíron, első változat digitálisan, szerkesztéshez, korrektúrához papír

Társadalmi hatások

Mar, Djikic, & Oatley (2008): életem át tartó olvasás és empátia, mentalizáció, társas érvelés képessége között pozitív együttjárás

Olvasási módok, amik romlanak a digitalizáció következtében: kritikai és tudatos olvasás, lassú olvasás, nem-stratégiai olvasás, hosszú szövegek olvasása, szabadidős olvasás

Kritikai olvasás – ideológiai elfogultsággal tisztában van, logikai kapcsolatokra, következtetésekre érzékeny, fontos az információ forrásának megbízhatósága - jelentős a civil részvétel és egy stabil társadalom fenntartása szempontjából

Metakognitív feldolgozás romlása (túlzott magabiztosság) és az empátia gyengülése felerősíti-e az álhírekre, elfogultságokra és előítéletekre való fogékonyságot?

„HOGY TÁJÉKOZOTT ÁLLAMPOLGÁRKÉNT VEGYÜNK RÉSZT EGY DEMOKRATIKUS TÁRSADALOMBAN, SZÜKSÉGÜNK VAN MAGASABB SZINTŰ OLVASÁSI KÉSZSÉGEKRE ÉS STRATÉGIÁKRA, AMI JÓVAL TÚLMUTAT A SZÖVEGEK EGYSZERŰ DEKÓDOLÁSÁN.”

INFORMÁCIÓ-TUDÁS ÚJ FOGALMA: AZ INFORMÁCIÓ REFLEKTÍV KERESÉSE, PL. ANNAK ISMERETE, HOGY HOGYAN KELETKEZIK AZ INFORMÁCIÓ, HOGYAN JÁRUL HOZZÁ ÚJ ISMERET MEGALKOTÁSÁHOZ ÉS A TANULÁSI KÖZÖSSÉGEK BEN VALÓ ETIKUS RÉSZVÉTEL

Magasabb-szintű olvasást elősegítő tényezők*

- Szélesebb, interdiszciplináris megközelítés az olvasás-kutatásban
- Magasabb szintű olvasás direkt és indirekt, és longitudinális hatásainak kutatása a digitális médiumban is!
- „Reading Health Index”: a különböző forrásokból származó adatok integrációja és az olvasási szokásokra, gyakorlatokra való vonatkoztatása
- Olvasás mint társas gyakorlat tereinek újraalkotása: „Libraries remain the best spaces for this purpose. As the only reading centres of today’s society (Schüller-Zwierlein, 2017a) they are unique spaces reserved for concentrated reading, life-long learning and social reading processes. If anything, the need for public reading spaces is growing in an increasingly digital environment.”